

Andre sider af statens styring af kommunerne behandles af henholdsvis Jesper Friisberg og Peter Bogason.

Det er i og for sig interessant nok at se budgetsamarbejdet vurderet i politisk historisk sammenhæng. Men man kan som læser føle sig noget svigtet, når det overlades til én selv at sammenholde dette perspektiv med den sikkert lige så interessante sammenhæng mellem budgetsamarbejdets udvikling på den ene side og den internationale og nationale økonomiske udvikling på den anden side. Specielt i perioden efter 1973 forekommer den økonomiske udvikling at spille en væsentlig rolle for budgetsamarbejdet både direkte og indirekte gennem indflydelse på den politisk historiske udvikling.

En sammenligning mellem skole- og socialplanlægning, som påviser, at i hvert fald skoleplanlægningen ikke kan beskrives dækkende ved det traditionelle rationalistiske planlægningsparadigme, er et lovende udgangspunkt. Men når der kun bliver plads til at konstatere et behov for, at der må ske ændringer i centraladministrationens praksis for planlægningsanvisninger, efterlader det en fornemmelse af, at bogen har spredt sig over for meget til at kunne gøre noget, om ikke færdigt, så dog bringe det ud over udgangspunktstadiet. Så nye er de rejste problemstillinger ikke, at det skulle være umuligt eller for tidligt.

Jesper Christensen har en spørgeskemaundersøgelse som grundlag for en behandling af tilfredsheden med Kommunernes Landsforening. Den gennem undersøgelsen påviste tilfredshed ligner et overraskende/misvisende/forkert resultat i betragtning af KLs alvorlige indre spændinger og sprængningstendenser, som kunne tyde på, at virkeligheden har overhalet det anlagte projekt-design.

Bogens styrke er dens bredde. Men er det en rimelig udgivelsespolitik på flere af de behandlede emner at efterlade læseren med en "fortsættes i næste nr."-fornemmelse?

Ole Nørgaard Madsen

J. Ørstrøm Møller, *Fremtidens udfordring – økonomisk, socialt og teknologisk*, København: Akademisk Forlag, 1983, 241 s., 130,00 kr.

Ørstrøm Møller har med denne bog fremlagt et debatoplæg om industrisamfundets opbrud og fremtoningen af et kommende informations- og kommunikations-samfund. Debatten om det post-industrielle samfund eller servicesamfundet er ikke ny, men den har fået en opblussen i de seneste år, blandt andet i forbindelse med udviklingen og nyttiggørelsen af mikroelektronikken eller informationsteknologien. I forhold til denne debat markerer nærværende bog sig især på to måder. For det første søger den at beskrive og forklare, hvordan og hvorfor det nuværende industrisamfund må ændres, og for det andet søger bogen at give et sammenhængende billede af det kommende samfund. Og som et debatoplæg om disse emner må bogen absolut hilses velkommen.

Bogens første del behandler industrisamfundet i opbrud, og det er bogens mest helstøbte del. På ca. 140 sider lykkes det forfatteren at fremstille så væsentlige problemer som den økonomiske og befolkningsmæssige udvikling, råvareproble-

Andre sider af statens styring af kommunerne behandles af henholdsvis Jesper Friisberg og Peter Bogason.

Det er i og for sig interessant nok at se budgetsamarbejdet vurderet i politisk historisk sammenhæng. Men man kan som læser føle sig noget svigtet, når det overlades til én selv at sammenholde dette perspektiv med den sikkert lige så interessante sammenhæng mellem budgetsamarbejdets udvikling på den ene side og den internationale og nationale økonomiske udvikling på den anden side. Specielt i perioden efter 1973 forekommer den økonomiske udvikling at spille en væsentlig rolle for budgetsamarbejdet både direkte og indirekte gennem indflydelse på den politisk historiske udvikling.

En sammenligning mellem skole- og socialplanlægning, som påviser, at i hvert fald skoleplanlægningen ikke kan beskrives dækkende ved det traditionelle rationalistiske planlægningsparadigme, er et lovende udgangspunkt. Men når der kun bliver plads til at konstatere et behov for, at der må ske ændringer i centraladministrationens praksis for planlægningsanvisninger, efterlader det en fornemmelse af, at bogen har spredt sig over for meget til at kunne gøre noget, om ikke færdigt, så dog bringe det ud over udgangspunktstadiet. Så nye er de rejste problemstillinger ikke, at det skulle være umuligt eller for tidligt.

Jesper Christensen har en spørgeskemaundersøgelse som grundlag for en behandling af tilfredsheden med Kommunernes Landsforening. Den gennem undersøgelsen påviste tilfredshed ligner et overraskende/misvisende/forkert resultat i betragtning af KLs alvorlige indre spændinger og sprængningstendenser, som kunne tyde på, at virkeligheden har overhalet det anlagte projektdesign.

Bogens styrke er dens bredde. Men er det en rimelig udgivelsespolitik på flere af de behandlede emner at efterlade læseren med en "fortsættes i næste nr."-fornemmelse?

Ole Nørgaard Madsen

J. Ørstrøm Møller, *Fremtidens udfordring – økonomisk, socialt og teknologisk*, København: Akademisk Forlag, 1983, 241 s., 130,00 kr.

Ørstrøm Møller har med denne bog fremlagt et debatoplæg om industrisamfundets opbrud og fremtoningen af et kommende informations- og kommunikations-samfund. Debatten om det post-industrielle samfund eller servicesamfundet er ikke ny, men den har fået en opblussen i de seneste år, blandt andet i forbindelse med udviklingen og nyttiggørelsen af mikroelektronikken eller informationsteknologien. I forhold til denne debat markerer nærværende bog sig især på to måder. For det første søger den at beskrive og forklare, hvordan og hvorfor det nuværende industrisamfund må ændres, og for det andet søger bogen at give et sammenhængende billede af det kommende samfund. Og som et debatoplæg om disse emner må bogen absolut hilses velkommen.

Bogens første del behandler industrisamfundet i opbrud, og det er bogens mest helstøbte del. På ca. 140 sider lykkes det forfatteren at fremstille så væsentlige problemer som den økonomiske og befolkningsmæssige udvikling, råvareproble-

met, den teknologiske udvikling inden for landbrug, industri og informations- og kommunikationsområdet samt nogle internationale perspektiver. Fremstillingen er stort set udokumenteret, og afhængigt af temperament og detailviden på enkeltområder kan man lade sig irritere af det. Mig forekommer Ørstrøm Møllers fremstilling stort set overbevisende og rimelig. Dens styrke er imidlertid ikke nye informationer, ej heller særprægede problemstillinger, men først og fremmest sammenkoblingen af en stor vidensmængde. To afsnit falder dog ved siden af. De internationale afsnit har stort set intet med industrisamfundets opbrud at gøre, og afsnittet om de internationale perspektiver er klart tyndere og mere overfladisk end resten af første del. Dette gælder i særlig grad afsnittet om EF.

Bogens anden del behandler på ca. 90 sider det kommende informations- og kommunikationsfund. Ørstrøm Møller diskuterer her spørgsmål om uddannelse og forskning, arbejdsbegrebet, det sociale sikringssystem, organisationernes rolle, skatte- og erhvervs politik samt decentralisering. Denne del indeholder både mange gode iagttagelser, blandt andet om uddannelses- og forskningssystemets betydning og nødvendige ændring netop nu og bemærkninger om, hvordan samfundet fremtidigt bør indrettes. Disse visioner vil nogle finde smukke og andre frastødende, og heri ligger denne del af bogens fortjeneste: der fremlægges et bud på samfundets indretning, der vækker debat.

Når jeg alligevel blev skuffet over bogen, har det flere årsager. I forhold til de problemer, som første del behandler, arbejder analysen ofte med et Vesteuropa stillet over for USA og Japan, eller der tales om europæisk industri og industrilændene. En sådan betragtningsmåde er selvfølgelig anvendelig i nogle sammenhænge; men den kan ikke fjerne den kendsgerning, at mange af de forhold, der karakteriserer det øjeblikkelige industrisamfunds problemer, er bundet til konkurrencen mellem nationalt funderede kapitalkoncentrationer og nationale interesser generelt. Ind imellem synes Ørstrøm Møller at abstrahere herfra. For eksempel kritiserer forfatteren de vesteuropæiske lande for at have ført en forkert økonomisk politik i 1970'erne, blandt andet i form af en konkurrerende krisepolitik. Endvidere ser forfatteren øjensynlig ikke det problem, at en udpegning af vækstbrancher, der baserer sig på omfattende analyser under de nuværende forhold, vil medføre en konkurrerende vækstpolitik, der heller ikke med sikkerhed vil forbedre situationen for Vesteuropa som helhed og i hvert fald ikke gøre det ensartet.

Under denne holdning hos forfatteren ligger der en anden abstraktion, der nærmest går på, at samfundet som sådant er rationelt. Utroligt mange steder, både i analysen og i skitseringen af det kommende samfund, kaldes uhensigtsmæssige politikker for "besynderlige", ligesom de økonomiske og sociale problemer politisk "bør" håndteres på bestemte måder. Ud fra en abstrakt rationalitet har forfatteren måske ret; spørgsmålet er, om en sådan overhovedet findes. Der er ikke tvivl om, at de samfundsmæssige modsætninger og forskelle vil ændre sig i fremtiden og allerede har gjort det i industrisamfundet. Derfor kan der ligge en blokering i at anvende modsætningsbegreber, der måske er ved at miste deres materialitet, for eksempel klassebegrebet. Den anden fare er imidlertid at søge at fremstille samfundsmæssige forhold og udviklinger uden også at tage hensyn til de samfundsmæssige modsætninger, nationalt som internationalt.

Det leder frem til bogens tredje abstraktion. Ørstrøm Møller springer stort set fra sin analyse af industrisamfundet til beskrivelsen af, hvordan et informations- og kommunikationssamfund kan se ud (på visse områder). Beskrivelsen er stort set generel og gælder vel i princippet alle højtudviklede industrilande. Det forklarer nok også, hvorfor der er gjort så lidt ud af problemerne med at komme herfra og dertil. Samtidig er fremtidsbeskrivelsen imidlertid så detaljeret, at det er svært ikke løbende at relatere den til danske, italienske eller japanske osv. forhold, og de er jo ikke ganske ens. For eksempel har afsnittet om organisationerne stor relevans for Danmark og andre lande, men næppe for hverken Italien eller Japan. Jeg synes, det er en svaghed ved bogen, at den ikke diskuterer hele "overgangs"-spørgsmålet, – om ikke andet så i generel form – for det er ganske klart, at den teknologiske udvikling ikke af sig selv skaber det samfund, forfatteren fremstiller som en mulighed.

Ovenstående kritik er rettet mod bogen som helhed. I dens første del er det især den store vidensmængde, der kan være et problem. Det lyder måske paradoksalt, fordi jeg ovenfor roste bogen for netop at sammenkoble så megen information. Problemet er imidlertid, at visse afsnit i bogen er så detaljerede, at det er umuligt at se, hvilket udvælgelseskriterium der har været anvendt ved formuleringen af afsnittene. Det får endda være, men konsekvensen er naturligvis, at det er ganske vanskeligt at viderebearbejde alle disse detaljer og skelne væsentligt fra uvæsentligt. Jeg tror, bogen havde vundet ved at være strammet op på dette punkt.

Kritikken specielt mod bogens anden del retter sig mod de uklare præmisser for fremstillingen. Man kan tilslutte sig bogens visioner eller tage afstand fra dem – og det er debatoplæggets styrke. Men på trods af forsøget på at give fremstillingen et helhedspræg, lykkes det kun delvist. Det tror jeg skyldes, at bogen opstiller sine visioner på mange planer uden en tvungen sammenhæng. Der er for eksempel stor forskel på visionerne om opprioriteringen af nationalstaternes regioner, der beskrives i det allersidste afsnit, og visionerne i den anden erhvervs politik, der omtales lige forud. Fællestrækket er muligvis decentralisering, men logikken er ikke tvingende, de samfundsmæssige modsætninger er ikke inddraget i betragtningerne, og erhvervs politikken kan principielt godt realiseres i et "industrisamfund", for eksempel Danmark i midten af 1980'erne.

Jeg har allerede nævnt, at bogen kan bruges som debatoplæg, – gælder det også for en politologisk orienteret diskussion? Næppe. Bogens beskrivelse af det kommende informations- og kommunikationssamfund forholder sig ganske vist til flere af de områder, der også i politologiske arbejder inddrages som genstand for analyse (forskning, socialpolitik, skattepolitik og erhvervs politik). Men det er stort set alene i afsnittet om organisationernes rolle, at bogen kommer ind på de strukturer og aktører, der er væsentlige for politologiske analyser. Hertil skal lægges mange spredte og ofte implicite udsagn om det politiske system og dets funktionsmåde i industrisamfundet. Bogen kunne være styrket med en mere eksplícit diskussion af forholdet mellem vælgere, valgte organer, administrative organer og organisationer i bred forstand i udviklingen frem mod og under informations- og kommunikationssamfundet.

Afsluttende vil jeg nævne, at der på s. 223 forekommer en meningsforstyrrende skrivefejl. Emnet er forskellige former for afskrivning på kapitalapparatet, og det

giver meget bedre mening, hvis ordet beskatning flere steder udskiftes med afskrivning. Endelig må det også være en (gennemgående) skrivefejl, når Sovjetunionen omtales som Rusland. Det forhold skulle være rettet i korrekturen.

Niels Chr. Sideniüs